

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради PhD 14524
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії – Гавур Віталій Андрійович, 1995 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив з відзнакою у 2018 році Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка за спеціальністю «Середня освіта (історія)», аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, виконав акредитовану освітньо-наукову програму Історія та археологія.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена рішенням Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, від 26 травня 2026 року, наказ № 187, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Кліш Андрій Богданович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Рецензента:

Прийдун Степан Васильович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Офіційних опонентів:

Іванець Тетяна Мирославівна - кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету;

Каліщук Оксана Миколаївна – доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Скакальська Ірина Богданівна – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури, історії та методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка.

Дисертацію виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль.

Науковий керівник – Алексієвець Леся Миколаївна, доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, який містить нові науково обґрунтовані результати, отримані здобувачем в процесі проведення досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 03 Гуманітарні науки. Дисертація виконана державною мовою, відповідно до вимог МОН, освітньо-наукової програми закладу, специфіки галузі знань та спеціальності. Дотримано усіх вимог пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувач має 6 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття (у співавторстві) у періодичному виданні, проіндексованому в базі даних Scopus; 2 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України категорії «Б»; 3 публікації у збірниках матеріалів і тез конференцій.

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Гавур В. А. Інтенсифікація українсько-японських відносин у сфері ядерної безпеки після аварії на атомній електростанції Фукусіма-1. Сучасні дослідження з німецької історії. 2022. № 48. С. 119-25. DOI: <https://doi.org/10.15421/312021-2212>.

2. Гавур В. А. Поворот у японсько-російських відносинах у 2022 р.: причини та наслідки. Південний архів (історичні науки). 2023. № 41. С. 22–32. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2023-41-3>.

3. Алексієвець Л. М., Гавур В. А. Міжнародний контекст підтримки Японією України у 2022 р. Східний світ. 2023. № 3 (120). С. 77–90. DOI: <https://doi.org/10.15407/orientw2023.03.077>.

У дискусії взяли участь голова, рецензент, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Кліш Андрій Богданович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Без зауважень.

Прийдун Степан Васильович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, із зауваженнями:

1. Визнаючи високу якість проведеного історіографічного аналізу, висловлюємо побажання щодо поглиблення дискурсу шляхом залучення

репрезентативного масиву праць західних теоретиків, що дозволило б ширше висвітлити концептуальні засади розвитку сучасних міжнародних процесів у контексті постбіполярної парадигми.

2. Розділ 2. Японія: зовнішньополітичні цілі сконструйований таким чином, що складається враження, що об'єктом дослідження є японсько-українські відносини, а не - українсько-японські, також цей розділ перенасичений фактологічним матеріалом, цитуванням документів, які дуже часто виходять за хронологічні рамки дослідження.

3. У розділі 3. автор здійснює детальний аналіз політичного аспекту двосторонніх відносин Україна-Японія, однак відсутнє висвітлення місця Японії у концепції багатовекторності зовнішньої політики України у 90-х рр. юридичне і фактичне.

4. Автор акцентує увагу на співпраці Японії з ГУАМ та спробах Токіо синхронізувати цю геополітичну ініціативу України із Дугою свободи процвітання, однак у дисертації відсутня оцінка ставлення Японії до геополітичних проєктів Кремля, спрямованих на реінтеграцію СРСР у 90-х рр. ХХ ст.

Іванець Тетяна Мирославівна – кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету, із зауваженнями:

1. У підрозділі 1.2 (с. 33–34), характеризуючи джерельну базу дослідження, автор значну увагу приділяє матеріалам засобів масової інформації та інтернет-ресурсів, які активно використовуються для висвітлення сучасного етапу українсько-японських відносин. Разом із тим доцільним видавалося б більш детально обґрунтувати критерії відбору цих джерел, принципів їх верифікації та оцінки достовірності. Зважаючи на значний обсяг залучених медіаматеріалів, чіткіше визначення методики роботи з ними дозволило б посилити джерелознавчу складову дослідження.

2. У підрозділі 1.3 (с. 37–39) автор достатньо повно характеризує методологічні засади роботи та надає перелік використаних методів дослідження. Водночас для підвищення структурованості методологічного розділу доцільно було б конкретизувати, які саме методи застосовувалися для розв'язання окремих дослідницьких завдань та в яких структурних частинах дисертації вони були використані. Такий підхід дозволив би більш наочно продемонструвати взаємозв'язок між поставленими завданнями, методами дослідження та отриманими результатами.

3. У підрозділі 2.1 (с. 62–67), аналізуючи трансформацію зовнішньополітичних пріоритетів Японії, дисертант аргументовано доводить поступовий перехід держави від переважно економічної дипломатії до більш

активної політичної та безпекової ролі у міжнародних відносинах. Проте в роботі основна увага зосереджується на впливі саме зовнішніх факторів. На нашу думку, більш детального висвітлення потребує вплив внутрішньополітичних процесів в Японії (внутрішньопартійних процесів, міжпартійної взаємодії в межах партійної системи, ролі політичних лідерів, особливо таких як Дз. Коїдзумі та С. Абе) на зовнішньополітичні пріоритети. Це б додало аналізу комплексності.

4. Аналізуючи розвиток українсько-японських політичних відносин після 2014 року (підрозділ 3.1), автор обґрунтовано доходить висновку про перехід двостороннього співробітництва на якісно новий рівень. Водночас певний науковий інтерес становило б більш детальне висвітлення питання про те, яким чином активізація українсько-японського діалогу співвідносилася з паралельними спробами Японії нормалізувати та покращити відносини з Російською Федерацією в період прем'єрства С. Абе. Такий аналіз дозволив би повніше розкрити особливості зовнішньополітичного балансування Японії у зазначений період.

5. У підрозділі 3.3, присвяченому розвитку українсько-японських відносин після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, автор справедливо зазначає, що реакція Японії на події 2022 року суттєво відрізнялася від її позиції після початку російської агресії у 2014 року. Разом із тим, на нашу думку, більш розгорнутого аналізу потребують причини такої трансформації. Зокрема, доцільно було б чіткіше розмежувати вплив внутрішніх факторів (еволюція політичних еліт, суспільних настроїв та безпекових підходів) і зовнішніх чинників (зростання загроз у Східній Азії, політика КНР та КНДР, зміна підходів союзників Японії). Також цікаво було б почути думку автора, чи підтримує він тезу про те, що Японію сьогодні треба розглядати як головного політичного та дипломатичного союзника України та виразника українських інтересів у Південно-Східній Азії. Можливо в межах роботи над дисертацією знайшлися аргументи для підтвердження чи спростування цього твердження.

6. У підрозділі 4.2, присвяченому культурному співробітництву між Україною та Японією, автором детально проаналізовано основні напрями культурної взаємодії, діяльність державних та громадських інституцій, а також заходи з популяризації культури обох країн. Водночас, на нашу думку, якісний аналіз міг би бути підсилений ширшим використанням кількісних показників, які дозволили б оцінити реальний вплив освітніх, наукових та культурних програм на розвиток двосторонніх відносин. Крім того, перспективним напрямом для подальших досліджень є феномен цифрової культурної дипломатії, зокрема роль соціальних мереж, онлайн-проектів та

цифрових платформ у популяризації України в Японії та навпаки після 2022 року.

Каліщук Оксана Миколаївна – доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки, із зауваженнями:

1. У роботі спостерігаємо очевидний структурний дисбаланс через надмірну увагу політичній стороні українсько-японських відносин. Кількісний аналіз виявляє наступне: вступ – 7 с., розділ 1 – 30 с., розділ 2 – 56 с., розділ 3 – 144 с., розділ 4 – 32 с., себто один з них складає 50 % дослідження. Очевидно, що це порушує принцип пропорційності викладу матеріалу.

2. Визнаючи, що характеристика історіографії ніколи не може бути вичерпною, все ж варто назвати позиції, використання яких у роботі вплинуло б на її якість: Моренчук А. А. Безпекові аспекти міжнародних відносин України і Японської держави в контексті російсько-української війни: дис. ... доктора філософії: 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024; Велика О. В., Майстренко Ю. І. Особливості україно-японських відносин у 2017 – 2021 рр. Політикус: наук. журнал. 2022. Вип. 5. С. 111 – 115; Велика О. В. Україно-японські відносини в контексті пріоритетних напрямів зовнішньої політики Японії. Політичне життя. 2020. № 1. С. 90 – 95; Каковкіна О. М. Українсько-японські відносини у 1950-х – 1980-х рр. у світлі джерел із Дніпровських зібрань. Південний архів. Історичні науки. 2022. Вип. 38. С. 33 – 46; Костенко Ю. Динамізм українсько-японських відносин. Україна дипломатична: науковий щорічник. Київ, 2005. Вип. VI. С. 494 – 503; Кулініч М., Саган Г. Особливості становлення та організації діаспорного життя українців у Японії. Україна дипломатична: наук. щорічник. Київ, 2024. Вип. 25. С. 813 – 828.

3. У другому розділі “Японія: зовнішньополітичні цілі” дисертант, на нашу думку, відходить від предмету дослідження (характерні особливості, тенденції та перспективи розвитку українсько-японських відносин у політичному та культурному двосторонньому діалозі, с. 19) розглядаючи історію зовнішньої політики / дипломатії Японії.

4. Викликає сумнів розгляд у підрозділі 4. 1 “Українсько-японські культурні відносини до 1991 р.: короткий екскурс” розвитку японознавства в Україні впродовж XIX ст. – XX ст. (до 1991 р.). Адже, японознавство – це сукупність наукових дисциплін, що вивчають мову, історію, економіку: культуру, мистецтво, релігію, філософію, етнографію, пам’ятки, матеріальної та духовної культури Японії. Тоді як міжнародні культурні відносини – це

взаємні та непримусові транснаціональні взаємодії між двома і більше народами, які охоплюють низку заходів, що здійснюються і державні, і недержавні актори в просторі культури та громадянського суспільства.

5. Визнаючи не обов'язковість у роботі додатків уважаємо, що робота лише б виграла, якби автор ними її доповнив.

6. І зауваги технічного характеру. Необхідно чітко вказувати де і коли відбувалися наукові конференції, на яких відбувалася апробація результатів дослідження – Міжнародний науково-практичний інтернет-конгрес “Global Issues and Decisions” (м. Дніпро, 10 – 11 квітня 2023 р.); V Міжнародна науково-практична конференція “Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід” (м. Тернопіль, 11 – 12 травня 2023 р.), Міжнародний науково-практичний саміт молодих вчених “Об'єднані в Європі: Україна, Польща, Чехія” (м. Тернопіль – Вроцлав – Прага, 9 травня 2024 р.).

Скакальська Ірина Богданівна – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури, історії та методик їх навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, із зауваженнями:

1. Доречно уточнити класифікацію джерельної бази дослідження, адже автором зазначено, що «Варто відзначити, що більшість джерельної бази становлять електронні джерела, які розміщуються в мережі Інтернет у відкритому доступі» (с. 30). Водночас доцільно більш чітко обґрунтувати критерії такого поділу відповідно до усталених підходів сучасного історичного джерелознавства. Зокрема, слід врахувати, що електронний формат розміщення матеріалів у мережі Інтернет є радше способом доступу до джерел, а не окремою видовою ознакою їх класифікації. У подальшому тексті джерела поділено на документальні, усні та масові, що загалом відповідає завданням роботи. Тому доцільно акцентувати увагу на поділі джерел за їхнім походженням та функціональним призначенням, що сприятиме більшій методологічній чіткості джерелознавчого аналізу.

2. У тексті роботи іноді трапляються дрібні пунктуаційні, орфографічні та стилістичні огріхи. Наприклад, «японський експорт за останні десятиліття отримав цілу плеяду конкурентів в різноманітних технологічних нішах» (с.58). У цьому контексті вживання слова «плеяду» є стилістично недоречним, оскільки воно зазвичай використовується для позначення сукупності видатних або яскравих постатей (переважно людей), а не абстрактних об'єктів чи явищ, як-от країни-конкуренти.

3. У науковій роботі доцільно було б ширше використати сучасні аналітичні матеріали українських дослідницьких центрів. Зокрема, відомості про участь Японії у програмі Global Combat Air Programme (GCAP) та розширення її оборонного співробітництва з Великою Британією й Італією, значною мірою спираються на аналітичні матеріали Центру Разумкова. Ці матеріали глибше розкрили б міжнародний контекст розвитку українсько-японських політичних відносин та місця Японії у сучасній системі безпеки.

4. У науковому дослідженні не в повній мірі враховано роль великих японських корпорацій у формуванні економічної дипломатії держави. Зокрема, поза увагою залишився суттєвий вплив таких компаній, як Toyota, Sony та Hitachi, які є важливими інструментами реалізації зовнішньополітичних інтересів Японії. Недостатньо висвітлено їхню участь у міжнародних інвестиційних проєктах і глобальних бізнесмережах, що суттєво впливають на зміцнення економічних зв'язків Японії з іншими державами. Врахування зазначених аспектів дозволило б повніше розкрити економічне підґрунтя українсько-японських відносин та його вплив на розвиток політичного діалогу і культурного співробітництва між двома державами.

5. Поза належною увагою автора залишилася діяльність Японського фонду як ключової інституції культурної дипломатії держави. Також доцільним було б проаналізувати створення у 2004 р. Консультативної ради з питань культурної дипломатії, діяльність якої була спрямована на розроблення засад реалізації концепції «м'якої сили» Японії та просування традиційних культурних цінностей за кордоном. Врахування цього сприяло б глибшому аналізу інструментів культурної дипломатії Японії та їхнього впливу на розвиток українсько-японських культурних і гуманітарних контактів.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» — членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Віталію ГАВУРУ ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія. Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова

разової спеціалізованої вченої ради

Андрій КЛІШ